

JOSÉ
SARAMAGO

Evanghelia după
Isus Cristos

Traducere de Mioara Caragea

POLIROM
2012

Cînd acest război se va termina, și nu va mai trece mult, căci asistăm la ultimele și fatalele lui horcăituri, se va face numărătoarea finală a celor care în el și-au pierdut viața, cîtiva aici, cîtiva dincolo, unii mai aproape, alții mai departe, și, dacă e neîndoios că, o dată cu trecerea timpului, numărul celor care au fost uciși în ambuscade sau în bătălii de cîmp a ajuns să-și piardă importanța sau a fost complet uitat, totuși răstigniții, aproape două mii, după statisticile cele mai demne de crezare, se vor întipări în memoria oamenilor din Iudeea și Galileea, așa încît se va mai vorbi despre ei mulți ani după aceea, cînd un nou val de sînge va fi vărsat într-un nou război. Două mii de răstigniți înseamnă o sumedenie de oameni morți, dar și mai mulți ni s-ar părea dacă ni l-am imagina plantați la un interval de un kilometru de-a lungul unei șosele, sau înconjurînd, e un exemplu, țara ce se va numi Portugalia, a cărei dimensiune, de jur împrejur, cam aceasta ar fi. Între riul Iordan și mare, plîng văduve și orfani, este un vechi nărav de-al lor, de aceea sînt văduve și orfani, ca să plîngă, apoi va trebui doar să aștepte să treacă timpul pentru ca pruncii să crească și să plece la un nou război, alte văduve și alți orfani le vor lua locul, iar dacă, între timp, se va fi schimbat moda, dacă doliul, din alb, a devenit negru, sau viceversa, dacă peste părul, care înainte se smulgea, se pune acum o mantilă brodată, lacrimile, cînd sînt simțite, sînt aceleași.

Maria încă nu plînge, însă, în sufletul ei, poartă deja presentimentul morții, căci soțul nu i s-a întors acasă, iar în Nazaret se vorbește că Seforis a fost făcut scrum și au fost răstigniți oameni. Însoțită de fiul cel mare, Maria repetă drumul pe

care Iosif l-a făcut zilele trecute, și cu destulă probabilitate, într-un loc sau altul, își pune tălpile peste urmele sandalelor bărbatului ei, nu e anotimp de ploaie, vântul nu e decît o adiere suavă care abia atinge solul, însă urmele lui Iosif sînt ca vestigiile unui animal de demult, care a locuit în aceste ținuturi într-o eră de mult apusă, spunem. A fost ieri, și e totuna cu a zice, A fost acum o mie de ani, timpul nu e o sfoară care să poată fi măsurată nod cu nod, timpul e o suprafață oblică și ondulată pe care numai memoria e în stare s-o facă să se miște și să se apropie. Împreună cu Maria și cu Isus merg alți locuitori din Nazaret, cîțiva împinși de milă, alții doar curioși, și sînt, de asemenea, cîțiva inrudiți cu Anania, dar aceștia se vor întoarce la casele lor cu aceleași îndoleli cu care au plecat, cum nu l-au găsit mort, s-ar putea să fie viu, nu le-a trecut prin minte să caute în ruinele magaziei, și, dacă s-ar fi gîndit, cine știe dacă și-ar fi recunoscut mortul lor între ceilalți morți, cu toții același cărbune. Cînd, la jumătatea drumului, acești nazareni vor întîlni o companie de soldați, trimiși în satul lor pentru perchezitii, unii se vor întoarce, preocupați de soarta avutului lor, căci niciodată nu poți să prevezi ce vor face soldații dacă, bătînd la poarta unei case, nu le răspunde nimeni dinăuntru. Comandantul forței militare vru să afle ce căuta ceata de săteni la Seforis, i-au răspuns, Vrem să vedem focul, explicație care l-a mulțumit pe militar, căci, încă de la aurora lumii, oamenii au fost atrași de incendii, unii chiar spun că e vorba de un soi de chemare interioară, inconștientă, o reminiscență a focului original, ca și cum cenușa ar putea păstra memoria a ceea ce a ars, astfel justificîndu-se, după această teză, expresia fascinată cu care contemplăm pină și simplul foc la care ne încălzim sau licărul luminării în întunericul din odaie. Dacă am fi la fel de nesocotiți sau de îndrăzneți cum sînt fluturii, molii și alte lepidoptere, ne-am arunca

în foc cu toții, întreaga specie umană, poate o combustie atât de imensă, o asemenea vâpăie, traversind pleoapele închise ale lui Dumnezeu, l-ar deștepta din somnul lui letargic, prea târziu, firește, pentru a ne cunoaște, totuși la vreme pentru a vedea începutul nefinței, acum cînd am pierit. Maria, deși cu o casă plină de copii, lăsați fără protecție, nu se întoarce, ci merge mai departe, chiar și acum destul de calmă, pentru că nu intră în fiecare zi într-un sat soldați puși pe omorît copii, fără a mai spune că romanii noștri, în general, nu numai că le îngăduie, ba chiar îi încurajează să se înmulțească tot mai mult, și apoi se va vedea, dacă le e docilă inima și sinul cu impozitele la zi. Mama și fiul înaintează acum singuri pe drum, cei din familia lui Anania, pentru că sînt jumătate de duzină și merg conversînd, au rămas în urmă, și cum Maria și Isus n-ar avea să schimbe între ei decît cuvinte de îngrijorare, rezultatul este că fiecare merge în tăcere ca să nu-l amărască pe celălalt, și o stranie liniște pare a învălui totul, nu cîntă nici o pasăre, vîntul s-a oprit complet, se aude doar sunetul pașilor, dar și acesta amuțește, intimidat ca un intrus de bună-credință care a intrat într-o casă pustie. Seforis se îvli, pe neașteptate, după ultimul cot al drumului, ard cîteva case, se văd pe alocuri coloane subțiri de fum, pereți innegriți, copaci complet calcinați, dar cu frunzișul întreg, acum de culoarea ruginii. Iar acolo, pe mina dreaptă, crucile.

Maria o luă la fugă, dar distanța este prea mare ca s-o străbată dintr-o suflare, în curînd își încetinește fuga, cu atîtea nașteri și atât de dese, inima acestei femei ostenește ușor. Isus, ca un flu respectuos ce era, voia să-și însoțească mama, să fie lângă ea, acum și mai târziu, pentru a se împărtași amîndoi din aceeași bucurie sau împreună să sufere aceeași durere, dar ea înaintează atât de încet, îi e atât de greu să-și urnească picioarele, așa nu mai ajungem niciodată, mamă, ea face un

gest care inseamnă. Dacă vrei, du-te tu, iar el, luînd-o de-a dreptul peste cîmp, ca să scurteze drumul, se avîntă într-o fugă nebună. Tată, tată, o spune cu speranța că el nu va fi aici, o spune cu durerea celui care l-a găsit. Ajunsese la primele rînduri, cîtiva răstigniți mai sînt încă pe cruce, alții fuseseră dați jos, sînt culcați pe pămînt în așteptare, puțini își au familia lingă ei, căci acești rebeli, în majoritatea lor, au venit de departe, aparțin unui detașament din alt ținut care aici și-a dat ultima și unica bătălie, în acest moment sînt dispersați definitiv, fiecare singur cu sine, în inexprimabila solitudine a morții. Isus nu-și vede tatăl, mai, mai să i se umple inima de bucurie, dar rațiunea îi spune, Așteaptă, încă n-am ajuns la sfîrșit, și, într-adevăr, sfîrșitul e acum, pe pămînt e întins tatăl pe care-l căutam, aproape că n-a sîngerat, doar plăgile căscate ale rănilor de la incheieturile mîinilor și de la picioare, parc-ai dormi, tată, dar nu, nu dormi, n-ai putea, cu picioarele frînte, bine că s-au milostivit să te dea jos de pe cruce, dar morții sînt așa de mulți încît sufletele bune care s-au îngrijit de tine n-au apucat să-ți îndrepte oasele rupte. Băiețandrușul numit Isus este îngenuncheat lingă cadavru, plîngînd, vrea să-l atingă, dar nu îndrăznește, totuși sosește momentul cînd durerea e mai puternică decît spaima de moarte, atunci îmbrățișează trupul inert. Tată, tată, spune și un alt țipăt i se alătură, Vai, Iosif, vai, bărbatul meu, e Maria care a ajuns în sfîrșit, istovită, începuse să plîngă de departe pentru că, de departe, văzîndu-și fiul oprindu-se, știa ce o aștepta. Plînsul Mariei se întetește cînd dă cu ochii de nemiloasa slujire a picioarelor bărbatului, firește, nu se știe, după ce mori, ce se întîmplă cu durerile simțite în timpul vieții, mai ales cu ultimele, se prea poate ca, o dată cu moartea, să se termine într-adevăr totul, dar nimic nu ne garantează că, cel puțin timp de cîteva ore, o memorie a suferinței nu persistă într-un trup

despre care spunem că e mort, nefiind de exclus ipoteza că putrefacția e ultima șansă ce-i rămîne materiei pentru a se elibera, definitiv, de durere. Cu o blîndete, cu o delicatete, pe care, cît i-a fost soțul în viață, nu s-ar fi încumetat s-o arate, Maria încercă să îndrepte picioarele jalnic mutilate ale lui Iosif, care, ridicîndu-i-se tunica pe coapse la coborîrea de pe cruce, îi dădeau aspectul grotesc al unei marionete cu articulațiile rupte. Isus nu-și atinse tatăl, o ajută doar pe mamă să-i tragă tunica peste picioare, dar și așa rămaseră la vedere firavele glezne ale omului, poate, în trupul uman, partea care ne dă cea mai sfîșietoare impresie de fragilitate. Cum fluierile le erau rupte, picioarele se indoiau lateral, scoțînd la iveală rănilile din călcîie, de unde tot timpul trebuiau alungate muștele atrase de mirosul singelui. Sandalele lui Iosif căzuseră alături de trunchiul gros al căruia ultim fruct fusese. Uzate, pline de praf, ar fi putut rămîne aici abandonate dacă Isus nu le-ar fi luat, o făcu fără să se gîndească, întinse brațul de parcă ar fi primit un ordin, Maria nici nu observă gestul, și le prinse la briu, poate aceasta ar trebui să fie prin excelență moștenirea simbolică a primilor născuți, unele lucruri încep în acest mod atît de simplu, de aceea și astăzi se spune, Cu cizmele tatălui meu și eu sint bărbat, sau, într-o versiune mai radicală, Cu cizmele tatălui meu sint eu bărbat.

Puțin mai la o parte, soldații romani făceau de gardă, gata să intervină în cazul că ar fi constatat atitudini și țipete de revoltă din partea celor care, plîngînd și lamentîndu-se, se îngrijeau de morții martirizați. Dar acești oameni n-aveau fibră războinică ori cel puțin n-o arătau acum, se mîrgineau să-și recite rugăciunile funebre, trecînd din răsstignit în răsstignit, ceea ce le-a luat mai mult de două ore de-ale noastre, nici unul dintre morți n-a rămas fără sfînta porție de rugăciuni și haine sfîșiate, în partea stingă dacă erau rude, în

partea dreaptă dacă nu erau, în liniștea serii se auzeau voci intonând versete, Doamne, ce este omul să-ți pese de el, ce este fiul omului ca să-ți seama la el, omul e ca o adiere, zilele lui trec ca umbra, care e omul care trăiește și care nu vede moartea, sau care-și cruță sufletul scăpând de mormint, omul născut din femeie e sărac în zile și bogat în necazuri, se naște și e tăiat ca o floare, fuge și piere ca o umbră, ce e omul ca să-ți amintești de el, și fiul omului ca să-l chemi înaintea ta. Totuși, după această recunoaștere a iremediabilei nimicnicii a omului în fața Dumnezeului său, pronunțată cu un ton atât de profund încât părea că vine mai curînd din adîncurile conștiinței decît din glasul care slujește cuvintele, corul urca și atîngea un soi de exultare, proclamînd în fața aceluiași Dumnezeu o neașteptată grandoare, Adu-ți, totuși, aminte că l-ai pus pe om doar cu puțin sub îngeri și cu onoare și glorie l-ai încoronat. Cînd au ajuns la Iosif, pe care nu-l cunoșteau, și pentru că era ultimul dintre cei patruzeci, n-au mai avut tot atîta răbdare, totuși timplarul a dus pe lumea cealaltă tot ce-i era de trebuință, iar graba era îndreptățită pentru că legea nu îngăduie să rămînă răstigniții fără mormint pînă a doua zi, și soarele e la scăpătat, curînd va asfinți. Fîind încă atât de tînăr, Isus nu trebuia să-și sfișie tunica, era scutit de această demonstrație de doliu, dar vocea lui, subțire și vibrantă, se înalță deasupra celorlalte cînd intonă, Binecuvîntat fi tu, Doamne, Dumnezeul nostru, regele universului, care cu justiție te-a creat, cu justiție te-a ținut în viață, cu justiție te-a hrănit, cu justiție te-a făcut să cunoști lumea, cu justiție te va face să revii, binecuvîntat fi tu, Doamne, care pe morții îi reinvii. Întins pe pămînt, Iosif, dacă încă mai simte durerea culelor, va auzi poate și aceste cuvinte, doar numai el va fi știînd ce loc a ocupat cu adevărat dreptatea lui Dumnezeu în viața sa, acum nu mai are nimic de așteptat nici de la una,